

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه فردوسی مشهد
دانشکده علوم اداری و اقتصادی
گروه اقتصاد

بررسی مقایسه‌ای تأثیر سرمایه اجتماعی و آزادی اقتصادی
بر رشد اقتصادی ایران

مؤلف:

امیر آریانا

ارائه شده جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
در رشته اقتصاد گرایش علوم اقتصادی

استاد راهنما:

دکتر مهدی خداپرست

استاد مشاور:

دکتر محمد علی فلاحی

شهریور ۱۳۸۸

چکیده

سرمایه اجتماعی در سالیان اخیر وارد مباحث اقتصادی شده است. شاخص‌های اصلی معرف سرمایه اجتماعی؛ اعتماد و مشارکت می‌باشند. آزادی اقتصادی را هم می‌توان از موضوعات نسبتاً جدید در مباحث اقتصادی دانست. شاخص‌های اصلی آزادی اقتصادی توسط مؤسسه‌ی فریزر هر سال منتشر می‌شود. این شاخص‌ها که کشورها را از نظر وضعیت آزادی اقتصادی مورد بررسی قرار می‌دهند عبارتند از: اندازه دولت، ساختار قضایی و امنیت حقوق مالکیت، دسترسی به پول سالم، آزادی مبادله با خارجی‌ها و ضوابط در بخش‌های اعتبارات، بازار نیروی کار و کسب و کار. هدف این تحقیق آن است که تأثیرات این دو مجموعه شاخص‌ها را جداگانه و همراه با هم بر رشد اقتصادی کشور ایران مورد مطالعه قرار دهد. تعمیم الگوی رشد نئوکلاسیکی بستر انجام این هدف را فراهم ساخته است. در این راستا فرضیه‌های تحقیق عبارتند از: ۱- سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی دارد، ۲- آزادی اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی دارد، ۳- آزادی اقتصادی نسبت به سرمایه اجتماعی تأثیر بیشتری بر رشد اقتصادی دارد. مدل مورد استفاده برای تخمین ضرائب؛ الگوی خود توضیح با وقفه‌های گسترده (ARDL) می‌باشد که با استفاده از نرم‌افزار مایکروفت تخمین زده شده است. نتایج حاکی از آن است که: ۱- اثر شاخص ترکیبی سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران رد نمی‌شود، ۲- اثر شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران رد نمی‌شود، ۳- شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی نسبت به شاخص ترکیبی سرمایه اجتماعی تأثیر بیشتری بر رشد اقتصادی دارد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، آزادی اقتصادی، رشد اقتصادی، الگوی خود توضیح با وقفه‌های گسترده (ARDL).

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق	۷
۱-۱ مقدمه	۸
۲-۱ مسأله‌ی اصلی تحقیق	۹
۳-۱ تشریح و بیان موضوع	۹
۱-۳-۱ اشکال و ابعاد سرمایه اجتماعی	۱۰
۲-۳-۱ سرمایه اجتماعی و تضاد	۱۳
۳-۳-۱ پیوندهای میانی و حکمرانی	۱۵
۴-۳-۱ مقایسه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی	۱۶
۵-۳-۱ سرمایه اجتماعی و آزادی اقتصادی در این تحقیق	۱۹
۴-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۲۱
۱-۴-۱ مزیت‌های بررسی سرمایه اجتماعی	۲۱
۲-۴-۱ مزیت‌های بررسی آزادی اقتصادی	۲۴
۵-۱ فرضیه‌های تحقیق	۲۴
۶-۱ اهداف اساسی از انجام تحقیق	۲۵
۷-۱ روش انجام پژوهش	۲۵
۱-۷-۱ روش تحقیق	۲۵
۲-۷-۱ روش‌های گردآوری اطلاعات	۲۵
۳-۷-۱ قلمرو زمانی و مکانی تحقیق	۲۶
۴-۷-۱ روش‌های مورد نظر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها	۲۶
۸-۱ تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی تحقیق	۲۶
۹-۱ محدودیت‌های تحقیق	۲۶
۱۰-۱ نوآوری تحقیق	۲۷

۲۸	فصل دوم: بررسی مطالعات پیشینان
۲۹	۱-۲ مقدمه
۳۰	۲-۲ تعاریف سرمایه اجتماعی
۳۲	۳-۲ سرمایه اجتماعی و تحقیقات انجام شده
۳۷	۴-۲ سرمایه اجتماعی در ایران
۳۹	۵-۲ تعاریف آزادی اقتصادی
۴۵	۶-۲ آزادی اقتصادی و تحقیقات انجام شده
۵۲	۷-۲ آزادی اقتصادی در ایران
۵۳	۸-۲ ارزیابی ادبیات موضوع
۵۵	فصل سوم: مبانی نظری تحقیق
۵۶	۱-۳ مقدمه
۵۷	۲-۳ برخی مدل‌های رشد اقتصادی قبل از سولو
۶۱	۳-۳ مدل رشد نئوکلاسیکی سولو
۶۷	۴-۳ دلالت‌های مدل رشد سولو
۶۸	۵-۳ نظریه‌های رشد بعد از سولو
۶۹	۶-۳ تعمیم مدل سولو
۷۴	فصل چهارم: معرفی و تجزیه و تحلیل متغیرها و داده‌های تحقیق
۷۵	۱-۴ مقدمه
۷۶	۲-۴ روش تحقیق
۷۶	۳-۴ توصیف متغیرهایی که در این تحقیق به کار رفته‌اند
۷۶	۱-۳-۴ رشد اقتصادی
۷۶	۲-۳-۴ سرمایه فیزیکی

- ۷۶..... ۴-۳-۳ سرمایه انسانی
- ۷۶..... ۴-۳-۴ سرمایه اجتماعی
- ۷۷..... ۴-۳-۵ آزادی اقتصادی
- ۷۸..... ۴-۳-۱ اندازه دولت
- ۷۸..... ۴-۳-۲ ساختار قضائی و امنیت حقوق مالکیت
- ۷۸..... ۴-۳-۳ دسترسی به پول سالم
- ۷۹..... ۴-۳-۴ آزادی مبادله با خارجی‌ها
- ۷۹..... ۴-۳-۵ ضوابط در بازار اعتبارات، نیروی کار و کسب و کار
- ۷۹..... ۴-۴ ایجاد شاخص ترکیبی برای سرمایه اجتماعی و آزادی اقتصادی
- ۸۱..... ۴-۵ بررسی پایایی متغیرها
- ۱-۵-۴ بررسی شکست ساختاری تشکیل سرمایه ثابت برای ماشین آلات با استفاده از آزمون پرون..... ۸۷
- ۲-۵-۴ بررسی شکست ساختاری تولید ناخالص داخلی با استفاده از آزمون پرون..... ۸۸
- ۳-۵-۴ بررسی شکست ساختاری سرمایه انسانی با استفاده از آزمون پرون..... ۸۹
- ۴-۵-۴ بررسی شکست ساختاری شاخص ترکیبی سرمایه اجتماعی با استفاده از آزمون پرون..... ۹۰
- ۵-۵-۴ بررسی شکست ساختاری شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی با استفاده از آزمون پرون... ۹۱
- ۶-۴ تعیین مدل تحقیق..... ۹۲
- فصل پنجم: نتایج برآورد الگوهای تحقیق..... ۹۴**
- ۱-۵ مقدمه..... ۹۵
- ۲-۵ الگوی نظری تحقیق..... ۹۶
- ۳-۵ آزمون فرضیه‌ها..... ۹۶
- ۱-۳-۵ آزمون فرضیه اول..... ۹۶
- ۱-۳-۵-۱ آزمون وجود رابطه بلندمدت..... ۹۷

۹۸مدت بلندمدت برآوردی ۲-۱-۳-۵
۹۹خطا تصحیح برآوردی ۳-۱-۳-۵
۱۰۰آزمون فرضیه دوم ۲-۳-۵
۱۰۰آزمون وجود رابطه بلندمدت ۱-۲-۳-۵
۱۰۱مدت بلندمدت برآوردی ۲-۲-۳-۵
۱۰۲خطا تصحیح برآوردی ۳-۲-۳-۵
۱۰۳آزمون فرضیه سوم ۳-۳-۵
۱۰۴آزمون وجود رابطه بلندمدت ۱-۳-۳-۵
۱۰۴مدت بلندمدت برآوردی ۲-۳-۳-۵
۱۰۵خطا تصحیح برآوردی ۳-۳-۳-۵
۱۰۸ فصل ششم: جمع بندی و پیشنهادات
۱۰۹۱-۶ جمع بندی و نتیجه گیری
۱۱۱۲-۶ پیشنهادات
۱۱۳منابع و مأخذ
۱۱۷پیوست ها

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱-۱: مقایسه سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی ۱۷
- جدول ۱-۴: آزمون دیکی فولر تعمیم یافته برای متغیرهای تحقیق ۸۲
- جدول ۱-۵: نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق ۱۰۶

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۱: اشکال سرمایه اجتماعی ۱۰
- نمودار ۲-۱: ابعاد سرمایه اجتماعی ۱۴
- نمودار ۳-۱: نمودار مدل سولو پایه ۶۶
- نمودار ۳-۲: تأثیر آزادی اقتصادی بر سهم سرمایه‌گذاری از تولید ناخالص داخلی ۷۱
- نمودار ۳-۳: مدل سولو تعمیم یافته با متغیرهای سرمایه اجتماعی و آزادی اقتصادی ۷۲
- نمودار ۴-۱: تولید ناخالص داخلی ۸۴
- نمودار ۴-۲: تعداد دانشجویان ۸۴
- نمودار ۴-۳: ارزش موجودی سرمایه فیزیکی (ماشین آلات) ۸۵
- نمودار ۴-۴: ارزش موجودی سرمایه فیزیکی (ساختمان) ۸۵
- نمودار ۴-۵: شاخص ترکیبی سرمایه اجتماعی ۸۶
- نمودار ۴-۶: شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی ۸۶

تقدیم بہ

اسوہ صداقت، استقامت و تلاش:

پدرم

اسوہ صبر، مہربانی و گذشت:

مادرم

و، ہمسفر زندگی ام:

ہمسفر عزیز و مہربانم

تقدیر و تشکر:

خداوند بزرگ را سپاس، که نعمت حیات را به ما ارزانی داشت و مسیری پیموده نمی‌شود مگر به خواست و اراده او و اکنون که در این جا ایستاده‌ایم همه عنایت و لطف اوست. طی این مسیر محقق نمی‌شد مگر با کمک‌ها و راهنمایی‌های اساتید بزرگووارم، که با دقت نظر و بررسی‌های مکرر خود اینجانب را همواره مورد لطف و محبت خود قرار داده و از محضرشان درس‌های زیادی آموختم. از جناب آقای دکتر خداپرست استاد محترم راهنما که با بررسی‌های دقیق و نکته‌سنج خود و ارائه‌ی نظریات و خط‌مشی در این تحقیق به اینجانب کمک فراوانی نمودند، سپاسگزارم. از جناب آقای دکتر فلاحی استاد محترم مشاور که با ارائه‌ی نکته‌ها و نظریات دقیق خود اینجانب را راهنمایی و ارشاد نمودند، سپاسگزارم. از تمامی اساتید بزرگووارم که اینجانب افتخار شاگردی آن‌ها را داشتم و همواره در محضرشان شاگردی باقی خواهم ماند، سپاسگزارم. امیدوارم انسانیت و شرافت که در محضر اساتید بزرگووارم آموختم، همواره سرلوحه‌ی زندگی آینده‌ام باشد.

در این جا لازم می‌دانم به مصداق «من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق» از تمامی کسانی که در طی این مسیر به اینجانب کمک نمودند، قدردانی نمایم. از پدر و مادر عزیزم که همیشه حامی و مشوق من در تمام مسیر زندگی‌ام هستند، سپاسگزارم. نیاز من رضایت آن‌ها و بوسیدن دست‌هایشان است و قدردانی در برابر بزرگواری‌شان در هیچ سطوری نمی‌گنجد.

از همسر عزیز و مهربانم سرکار خانم سارا صمدی که همسری صبور و فداکار است و همیشه مشوق و همراه من در طی این مسیر بود، سپاسگزارم. درود می‌فرستم به روح پاک پدر آسمانی‌مان آقای محمد صمدی و از مادر عزیزمان سرکار خانم توران رحمانیان که همیشه اینجانب را مورد لطف و محبت قرار دادند، سپاسگزارم.

از برادران بزرگووارم آقای مهندس رضا صمدی و آقای مهندس رامین صمدی، که در این راه از راهنمایی‌شان بهره‌ی زیادی بردم و آقایان علی صمدی و آرمین صمدی به خاطر همه محبت‌شان سپاسگزارم.

از خواهران عزیزم سمانه و بهاره و آقای مهندس فرهاد ظریف و آقای مهندس مجتبی مستور که همواره اینجانب را تشویق و حمایت نمودند، سپاسگزارم.

در پایان برای تمامی این عزیزان، صمیمانه و خالصانه از درگاه خداوند لایزال آرزوی سلامتی و موفقیت دارم.

امیر آریانا

شهریورماه ۱۳۸۸

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

در این فصل در ابتدا مسأله‌ی اصلی تحقیق مشخص شده و سپس تشریح و بیان موضوع که توضیحی پیرامون موارد مطرح شده در سوال اصلی تحقیق می‌باشد صورت می‌گیرد. ضرورت انجام تحقیق به این مسأله که چرا این تحقیق باید انجام می‌گرفت، پرداخته است. در ادامه فرضیه‌های تحقیق مطرح شده، که در پایان تحقیق رد شده یا پذیرفته می‌شوند. بخش بعدی، اهداف اساسی از انجام تحقیق بوده که اهدافی که تحقیق در طی مراحل خود آن‌ها را دنبال می‌کند آورده می‌شود. در بخش بعد روش انجام تحقیق که شامل چگونگی انجام تحقیق، روش‌های گردآوری اطلاعات تحقیق، زمان و مکانی که تحقیق در آن انجام گرفته است و جامعه آماری و روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات تحقیق می‌باشد. تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی نیز در بخش بعدی آورده شده است. همچنین هر تحقیق علمی دارای محدودیت‌هایی نیز می‌باشد که در طی انجام تحقیق محقق با آن‌ها روبرو شده و طی مسیر را دشوارتر می‌کند، این محدودیت‌ها نیز در بخشی جدا مطرح شده است. از ویژگی‌های هر تحقیق علمی نوآوری در تحقیق می‌باشد، نوآوری لازمی یک تحقیق علمی می‌باشد زیرا تفاوت این تحقیق را با تحقیقات انجام گرفته در قبل مشخص می‌کند. در آخرین بخش این فصل به توضیح این مسأله و نوآوری که در این تحقیق انجام گرفته، پرداخته شده است.

۲-۱ مسأله‌ی اصلی تحقیق

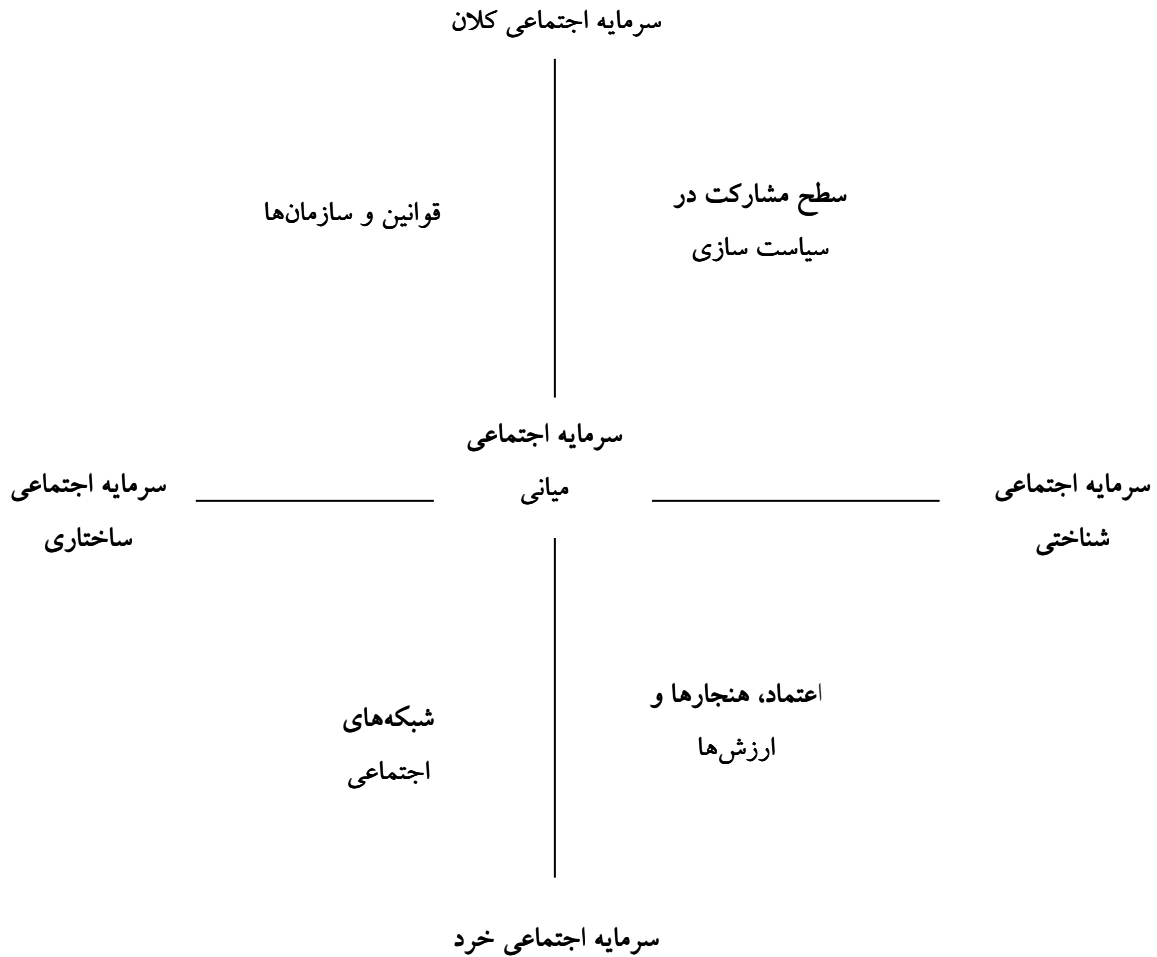
مسأله‌ی اصلی تحقیق حاضر، بررسی مقایسه‌ای تأثیر سرمایه اجتماعی و آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران می‌باشد.

۳-۱ تشریح و بیان موضوع

سرمایه اجتماعی موضوع جدیدی است که اخیراً به مدل‌های رشد اضافه شده و تأثیر آن به‌عنوان یک متغیر مستقل در کنار سایر متغیرها همچون سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی مورد آزمون قرار می‌گیرد. همچنین علت وارد کردن این متغیر در مدل‌های رشد، عدم توضیح مناسب این مدل‌ها می‌باشد که با اضافه کردن این متغیر، قدرت توضیح دهنده‌ی آن‌ها بالا رفته است. سرمایه اجتماعی با توجه به تعریف پوتنام که آن‌را به‌عنوان شرکت مردم در سازمان‌ها و گروه‌ها، هنجارها و اعتماد تعریف می‌کند، یکی از عوامل تأثیرگذار در رشد اقتصادی می‌باشد. حال با توجه به این مسأله که امکان کمی ساختن و بررسی تأثیر آن بر رشد در سال‌های اخیر به‌وجود آمده است می‌توان راه‌های افزایش این سرمایه و در نتیجه رشد اقتصادی را فراهم نمود. همچنین آزادی اقتصادی و تأثیر آن بر رشد اقتصادی از موضوعات جدیدی است که مطرح گردیده و در مدل‌های رشد اقتصادی مورد آزمون قرار گرفته است. آزادی اقتصادی طبق تعریف مؤسسه‌ی فریزر این است که افراد یک جامعه اموالی که از راه‌های سالم به‌دست آورده‌اند را به‌راحتی بتوانند استفاده و مبادله کنند، بدون این‌که این آزادی متعرض حقوق دیگران شود. بنابراین با فراهم کردن این شرایط رشد بیشتر اقتصادی را می‌توان فراهم نمود. بنابراین سرمایه اجتماعی و آزادی اقتصادی از جمله مواردی هستند که کمبود آن‌ها در مدل‌های رشد احساس می‌شود و در سال‌های اخیر هرکدام به تنهایی مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند و در این تحقیق برآنیم که تأثیر این دو متغیر را در کنار یکدیگر بر رشد اقتصادی آزمون نماییم.

۱-۳-۱ اشکال و ابعاد سرمایه اجتماعی

نمودار ۱-۱: اشکال سرمایه اجتماعی

منبع: گروتارت و بستلار (۲۰۰۱).

همان‌طور که در نمودار (۱-۱) مشاهده می‌شود چارچوب سرمایه اجتماعی که از چهار بخش تشکیل شده است دارای دو بعد است:

بعد کلان در برابر بعد خرد و بعد ساختاری در برابر بعد شناختی، دو محور اشکال مختلف سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند. سرمایه اجتماعی ساختاری همکاری برای فعالیت‌های جمعی

را تسهیل کرده و به مراحل تصمیم‌گیری از طریق وضع وظایف، شبکه‌ها و به سایر ساختارهای اجتماعی مکمل به وسیله‌ی وضع قوانین، روش‌ها و سنت‌ها کمک می‌کند.

در مقابل سرمایه اجتماعی شناختی به هنجارها، ارزش‌ها، اعتماد، گرایش‌ها و باورها بر می‌گردد. بنابراین طبیعت سرمایه اجتماعی شناختی بیشتر ذهنی و نامحسوس است در مقابل سرمایه اجتماعی ساختاری که ملموس و قابل مشاهده است. هر دو نوع سرمایه اجتماعی ذکر شده بر این باور که رفتارهای همکاری باعث ایجاد مزیت‌های دوطرفه می‌شود، بنا شده‌اند. هر دو نوع سرمایه اجتماعی در جهت افزایش اعتماد در جامعه حرکت می‌کنند (Joopin Loh, ۲۰۰۳:۳۰, Grootaert., Bastelaer, ۲۰۰۱:۲۴).

در طرف دیگر، سرمایه اجتماعی در سطح کلان شامل روابط رسمی و ساختاری مانند، قوانین حقوقی، چارچوب قانونی، رژیم سیاسی، آزادی‌های سیاسی و مدنی، سطح تمرکز زدایی و مشارکت در مراحل تدوین سیاست در دولت می‌باشد (Grootaert and Bastelaer, ۲۰۰۱:۲۴). پوتنام اعتقاد دارد که اصلاحات منطقه‌ای به صورت انتقالی (منطقه به منطقه) به تشویق شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در ایتالیا کمک کرده است.

بر طبق نظر "ارو" (Arrow, ۲۰۰۰:۳-۵) سرمایه اجتماعی در سطح کلان بیشتر از سرمایه اجتماعی در سطح خرد، بر توسعه اقتصادی مؤثر است. او این مسأله را مطرح می‌کند که "فعالیت سازمان‌های بزرگ مانند دولت در کل، اهمیت بیشتری نسبت به شبکه‌های اجتماعی دارد. "استیگلیتز" (Stiglitz, ۲۰۰۲) بر روی اهمیت سازمان‌ها در تاریخ توسعه اقتصادی تأکید می‌کند. او اعتقاد دارد که بین تمام سازمان‌های رسمی، "بیشترین اهمیت، چارچوب قانونی و وابسته به نظارت است که روشی منظم برای حل و فصل دعوای بازرگانی است". تمرکز سرمایه اجتماعی در سطح کلان بر اساس کار اساسی بعضی نویسندگان مانند نورث (North, ۱۹۹۳:۳۴۲-۳۵۵) و اولسون (Olson, ۲۰۰۰) بنا شده است که بیان کرده‌اند سازمان‌های رسمی در سطح کلان تأثیرات عمیقی بر روی مسیرها و الگوهای توسعه اقتصادی کشورها دارد. اولسون (۲۰۰۰) بیان می‌کند که کشورهای با سطح درآمد پایین در صورتی که سازمان‌های رسمی که وظیفه‌ی اجرای قراردادها و حفاظت از دارایی‌های سالم در بلندمدت را به عهده دارند به اندازه‌ی کافی وجود نداشته باشند،

نمی‌توانند سودهای کلان از سرمایه‌گذاری، تخصص و تجارت به‌دست آورند. برای نمونه، دی سوتو (De Soto, ۱۹۸۹) در مطالعه‌ی اقتصاد پرو، به این مسأله پی برد که سازمان‌های رسمی ضعیف نه تنها به اجرای قراردادها و دارایی‌های سالم ضربه می‌زند، بلکه یکی از دلایل تولید ضعیف و پایین‌تر، کاهش سرمایه‌گذاری، درآمدهای مالیاتی پایین‌تر، افزایش نرخ مصرف آب و برق، محدودیت پیشرفت تکنولوژی و عدم تأثیر سیاست‌های اقتصاد کلان می‌باشد.

همچنین سرمایه اجتماعی در سطح خرد را بیشتر می‌توان در کارهای پوتنام (Putnam, ۱۹۹۳، ۲۰۰۰) یافت. پوتنام سرمایه اجتماعی را به‌عنوان آینده‌ی سازمان‌های اجتماعی مانند شبکه‌های دوستان و خویشاوندان و سایر هنجارها و ارزش‌های مرتبط که تأثیرات خارجی مثبت یا منفی ایجاد می‌کند، تعریف می‌کند (Grootaert and Bastelaer, ۲۰۰۱: ۲۴).

در بین دو سطح سرمایه اجتماعی کلان و خرد، همان‌طور که در نمودار ۱-۱ نیز مشاهده می‌شود سرمایه اجتماعی میانی است. پوتنام بیان می‌کند که جامعه‌ی مدنی یکی از زمینه‌های اصلی برای ایجاد اعتماد، هنجارهای مدنی و دموکراسی است. این یکی از مهم‌ترین اشکال سرمایه اجتماعی برای جوامع است. برای مثال، تندلر (Tendler, ۱۹۹۷) در مطالعه‌اش در مورد دولت‌های محلی در برزیل دریافت که جامعه‌ی مدنی یکی از کنترل‌های مؤثر رفتار دولت می‌باشد که در مقابل بدرفتاری دولت‌ها با شهروندان در سطوحی به‌عنوان مدافع و محافظ ارزش‌ها عمل می‌کند. در این زمینه، جامعه‌ی مدنی نقشی انتقادی بازی می‌کند و در بهبود عملکرد دولت‌های محلی مؤثر است.

دو راه برای شکل‌گیری سرمایه اجتماعی وجود دارد که به‌عنوان ۱- به‌وجود آمدن سرمایه اجتماعی از طریق رشته‌های الفت و محبت؛ ۲- به‌وجود آمدن سرمایه اجتماعی از طریق اتصال پیوندها، شناخته می‌شوند. سرمایه اجتماعی در شکل اول (به‌وجود آمدن الفت و محبت) به روابط درون گروهی در میان اعضای خانواده، دوستان نزدیک، اعضای گروه‌های مذهبی و قومی مشابه و یا "آشنایی افراد بدون اعتماد دوطرفه یا چرخشی" برمی‌گردد (Daubon, Saunders, ۱۹۱-۱۷۶: ۲۰۰۲). به‌عبارتی دیگر سرمایه اجتماعی در این گروه‌ها به‌علت روابط عاطفی، مذهبی و آشنایی‌های بلندمدت به‌وجود می‌آید و نیازی به اقدامات اعتماد‌آمیز وجود ندارد. مانند اعتمادی که در میان اعضای یک خانواده بین پدر و پسر و به‌طور عکس وجود دارد.

سرمایه اجتماعی در شکل دوم (اتصال پیوندها) به روابط برون گروهی بین جوامع مختلف، نژادها و طبقه‌های اقتصادی بر می‌گردد (OECD, ۲۰۰۱, Woolcock, ۱۹۹۸:۱۵۱-۲۰۷). سرمایه اجتماعی در این مسیر به علت روابط دوطرفه بین نژادها و قومیت‌های مختلف و به وجود آمدن پیوندهای مشترک بین آنها به وجود می‌آید.

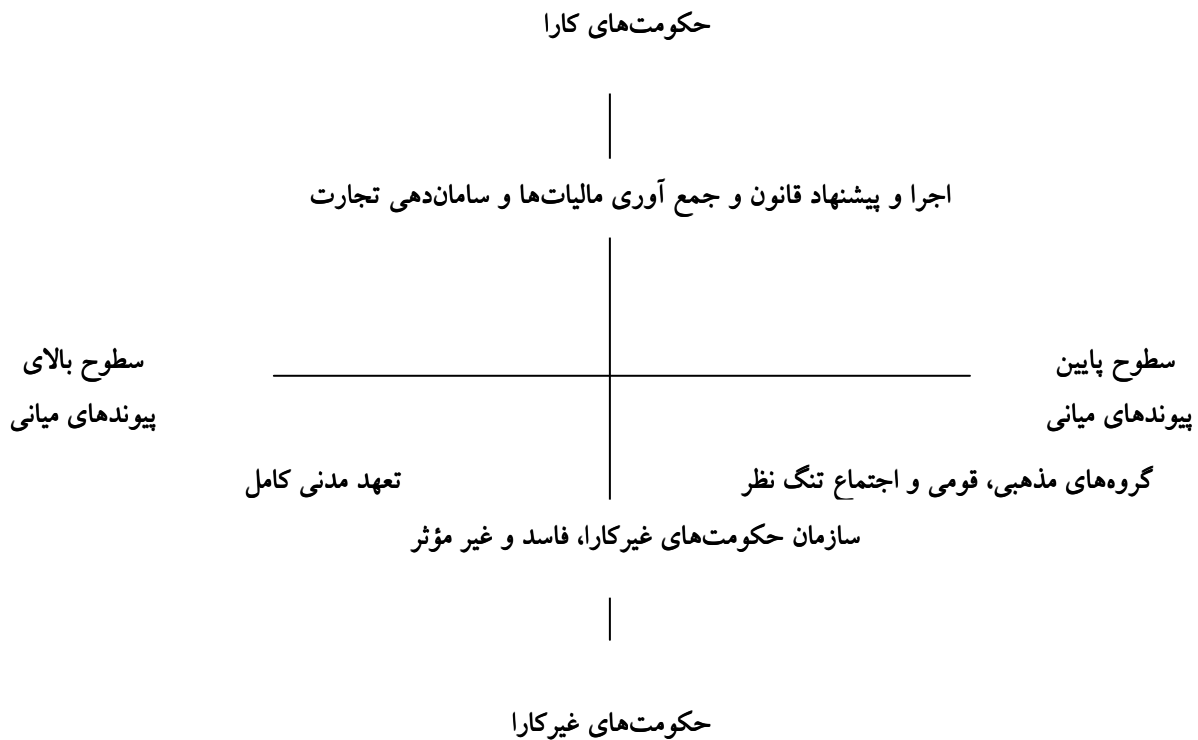
یک جامعه با پیوندهای قوی رشته‌های الفت و محبت میان اعضایش، اما پیوندهای ضعیف الفت و محبت میان گروه‌های اجتماعی یا قومی متفاوت، بیشتر دچار مشکلات عصبی و روحی است زیرا این وضعیت شکافی در جامعه ایجاد می‌کند و این مسأله برای توسعه اقتصادی مضر است. برای مثال، "پانتوجا" (Pantoja, ۱۹۹۹) در مطالعه‌اش روی معدن زغال سنگ در اریسا، هند، بیان می‌دارد که کمبود انسجام اجتماعی یک مانع اصلی در جامعه‌ای است که براساس پروژه‌های توسعه‌ای عمل می‌کند. او پیشنهاد می‌کند که ایجاد سرمایه اجتماعی در جامعه‌ای که به سمت توسعه حرکت می‌کند احتیاج به تعدادی سازمان‌های اجتماعی دارد که گروه‌های کوچک یا شبکه‌های اجتماعی با زمینه‌های مذهبی یا نژادی متفاوت را با یکدیگر ترکیب کند، بدون آن‌که این مسأله ساختارهای اجتماعی را تحریک کند. همچنین "تانیس" (Tonnie, ۲۰۰۱) بهترین مسیر نزدیک شدن به ایده‌آل‌های انسجام اجتماعی و احساس خوب اقتصادی ملت‌ها را یک جامعه‌ای عوام نسبت به یک جامعه‌ی مدنی می‌داند، یعنی جامعه‌ای که مملو از افراد صمیمی و مهربان می‌باشد نسبت به جامعه‌ای که از افراد گوشه‌گیر و به دنبال نفع شخصی و بی‌عاطفه تشکیل شده است، ترجیح دارد.

۱-۳-۲ سرمایه اجتماعی و تضاد

در این بخش به توضیح این مسأله که چرا برخی از کشورها از سطوح پایین سرمایه اجتماعی برخوردار می‌باشند می‌پردازیم. این باور وجود دارد که تضادهای قومی، زبانی و مذهبی تأثیرات عمده‌ای در کاهش اعتماد و همکاری دارد. برای مثال، "اسلانر" (Uslaner, ۲۰۰۰:۵۶۹-۵۹۰) در مطالعه‌اش درباره‌ی اعتماد در جامعه‌ی آمریکایی بیان کرد که افزایش بنیادگرایی مسیحی تضادهای زندگی مدنی آمریکایی‌ها را افزایش می‌دهد و اعتماد آمریکایی‌ها را کاهش می‌دهد. "پوتنام" (۱۹۹۳) بیان کرد که "مناطق دارای پیشوای مذهبی" مانند آنچه در کلیسای کاتولیک وجود دارد،

برای ایجاد پیوندهای میان‌بر و اعتمادساز مضر است. "لاپورتا" (۱۹۹۷) همچنین گزارش کرد که اعتماد در کشورهایی با "سلطه پیشوای مذهبی" مانند کلیسای کاتولیک، کلیسای ارتودوکس شرقی و دارای پیشوای اسلامی کمتر است. به‌علاوه، "کلیر" و "گانینگ" (۱۹۹۹) اعتقاد دارند که فروپاشی ناشی از تفاوت‌های زبان‌شناختی و نابرابری درآمدی موانعی مطرح برای وجود همبستگی اجتماعی است. "آسلانر" (۲۰۰۰) استدلال می‌کند که نابرابری اقتصادی منجر به عدم اعتماد می‌شود. او اساس بحث خود را روی تجزیه و تحلیل رگرسیونی شاخص جینی قرار داده و اطلاعات خود را از پرسشنامه‌ای درباره‌ی "اعتماد" عمومی و سایر مجموعه داده‌ها در طی مدت زمان (۱۹۷۲-۱۹۹۸) به‌دست آورده است. ناک و کیفر (۱۹۹۷) دریافتند که اندازه‌گیری ضریب جینی نابرابری درآمدی به‌طور معناداری با اعتماد پایین‌تر و ناهنجاری‌های مدنی ارتباط دارد. آسلانر (۲۰۰۰) بیان کرد حالت‌هایی که "رابطه بین اعتماد و نابرابری درآمدی هم قوی و هم معنادار است، این متغیر (نابرابری درآمدی) می‌تواند قوی‌ترین پیشگویی کننده‌ی اعتماد در یک رگرسیون چندگانه‌ی اعتماد باشد". بنابراین به‌طور خلاصه نابرابری درآمدی تأثیرات شگرفی روی شکل‌گیری سرمایه اجتماعی کشورها دارد (Knack and Keefer, ۱۹۹۷).

نمودار ۱-۲: ابعاد سرمایه اجتماعی

منبع: نارایان (۱۹۹۹).

چارچوب تضاد اجتماعی را در نمودار (۱-۲) مشاهده می‌کنیم. این نمودار بر این اساس که چرا بعضی کشورها سطوح بالاتری از سرمایه اجتماعی نسبت به بقیه کشورها دارند طراحی شده است. این چارچوب روابط دو بعدی بین پیوندهای میانی بین گروه‌های مختلف مردم و سطوح حکمرانی خوب یا بد که بر عملکرد اقتصادی و سرمایه اجتماعی کشورها تأثیر دارد را نشان می‌دهد. "نارایان" (۱۹۹۹) در مطالعه‌اش در مورد سرمایه اجتماعی در کشورهای در حال توسعه پیش بینی کرد که کشورهایی با حکومت‌های خوب و سطوح بالای پیوندهای میانی مذهبی، قومی و اجتماعی میان گروه‌های مختلف مردم نسبت به حکومت‌های غیر کارا و با سطوح پایین پیوندهای میانی تمایل به داشتن میزان سرمایه اجتماعی بیشتری دارند.

۳-۳-۱ پیوندهای میانی و حکمرانی

در جوامعی با پیوندهای میانی بالا و هنجارهای مشترک، شبکه‌های اجتماعی فعال و مترکام فرصت‌ها را برای فعل و انفعالات میان گروه‌های مذهبی، قومی و اجتماعی مختلف افزایش می‌دهد. این فرصت‌ها در ابتدا به گروه‌های مختلف برای دستیابی به منابع و قدرت کمک می‌کند. زمانی که فرصت‌ها، منابع و قدرت به‌طور برابر توزیع شود، این فعل و انفعالات به اعتماد بیشتر و رفتار همکاری بین گروه‌های مختلف منجر می‌شود. از طرف دیگر اگر بین این گروه‌ها فعل و انفعالات کمی برقرار باشد و دستیابی آن‌ها به منابع و قدرت نامتقارن باشد، مانند گروه‌های مسلمان در هند و یا گروه‌های بومی بامپیوتراس در مالزی، جوامع دارای تضادهای مذهبی و قومی و محروم سازی اجتماعی می‌شوند. این عوامل نیروهای بالقوه برای ایجاد تضاد در جامعه می‌باشند و همین تضادهای متعدد باعث کاهش اعتماد و در نتیجه سرمایه اجتماعی می‌شود (استرلی، ۲۰۰۱).

محور عمودی در نمودار (۱-۲) تنوع درجه‌های حکمرانی خوب یا بد را نشان می‌دهد. در نیمه‌ی بالایی نمودار حکومت کارا به‌طور مؤثر به اجرا و پیشنهاد قانون، جمع‌آوری مالیات‌ها، ساماندهی تجارت و مانند این‌ها می‌پردازد. در نیمه‌ی پایینی نمودار، سازمان‌های حکومت غیر کارا فاسد و غیر مؤثر است و در بعضی موارد افراطی با یک حکومت که در همه‌ی زمینه‌ها شکست خورده است مواجه هستیم. سطوح بالای انسجام اجتماعی هنگامی اتفاق می‌افتد که سرمایه